

Namnlagen

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 13 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2004. Motionsyrkandena gäller i huvudsak frågor om ändringar i 1982 års namnlag och behovet av en översyn av lagen.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida och pågående arbete.

I betänkandet finns en reservation och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	4
Ändringar i namnlagen.....	4
Retroaktiva namnbyten m.m.	11
Reservation.....	13
Ändringar i namnlagen, punkt 1 (m, fp, kd, c)	13
Särskilda yttranden.....	15
1. Ändringar i namnlagen, punkt 1 (v).....	15
2. Retroaktiva namnbyten m.m., punkt 2 (fp, v).....	15
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	16
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Ändringar i namnlagen**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L210, 2004/05:L239, 2004/05:L245 yrkandena 1 och 2, 2004/05:L248 yrkande 11, 2004/05:L297, 2004/05:L306, 2004/05:L307 yrkandena 1 och 2, 2004/05:L313 och 2004/05:L362 yrkande 7.

Reservation (m, fp, kd, c)

2. **Retroaktiva namnbyten m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L232 och 2004/05:L362 yrkande 8.

Stockholm den 1 mars 2005

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad (s), Henrik von Sydow (m), Pia Nilsson (s), Johan Löfstrand (s), Mia Franzén (fp), Ingemar Vänerlöv (kd) och Rune Berglund (s).

Utskottets överväganden

Ändringar i namnlagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller namnlagen. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida och pågående arbete. Jämför reservation (m, fp, kd, c) och särskilt yttrande 1 (v).

Historik

Lagreglering av namnskicket är en förhållandevis modern företeelse i vårt land. Vid slutet av 1800-talet fanns i princip regler endast om förvärv och skydd för vissa adliga släktnamn samt bestämmelser om namnbyte för personer inom krigsmakten och för sjömän. I övrigt kunde i praktiken namn fritt antas och bytas.

Med 1901 års släktnamnsförordning infördes bestämmelser om när nytt släktnamn fick antecknas i kyrkboken, vilket innebar att den dittills fria rätten att anta släktnamn inskränktes. Genom den familjerättsliga lagstiftningen åren 1915–1920 reglerades de familjerättsliga namnförvärven. Bland annat infördes med giftermålsbalken av år 1920 en skyldighet för kvinnan att anta mannens släktnamn vid giftermål. En samlad reglering på namnområdet kom emellertid till stånd först genom 1963 års namnlag.

Förhållandevis kort tid efter det att 1963 års namnlag införts kom i olika sammanhang – bl.a. i riksdagen – att framföras krav på en ny reform. I ett betänkande år 1971 (bet. LU 1971:18) med anledning av en motion om bl.a. rätt för makar att anta hustruns släktnamn framhöll lagutskottet att flera nya lagar tillkommit inom familjerättens område sedan 1963 års namnlag trädde i kraft. Utskottet anförde vidare att utvecklingen i samhället gått mot en ökad jämlikhet mellan män och kvinnor. Enligt utskottets mening var från familjerättslig synpunkt reglerna om mannens rätt att förvärva hustruns släktnamn i behov av en modernisering. I sammanhanget borde enligt utskottet också beaktas att släktnamnet genom den ökade användningen av personnummer fått minskad betydelse för samhällets behov av att kunna identifiera medborgare. Utskottet ansåg att reglerna om makars rätt att anta endera partens släktnamn borde ses över, men att en översyn inte borde begränsas till denna fråga utan omfatta hela namnlagen. Vad utskottet anförde gav riksdagen regeringen till känna (rskr. 1971:261).

Härefter tillsatte regeringen en utredning – Namnlagsutredningen. Utredningen lät Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet utföra en undersökning av den uppfattning som råder hos allmänheten när det gäller rätten att bära släktnamn.

Efter nordiskt samarbete slutförde Namnlagsutredningen sitt uppdrag år 1979 genom att överlämna betänkandet (SOU 1979:25) Nya namnregler.

Våren 1982 överlämnade regeringen en proposition med förslag till en ny namnlag, som skulle ersätta 1963 års lag. Förslaget antogs av riksdagen med vissa ändringar (prop. 1981/82:156, bet. LU41, rskr. 357).

Närmare om gällande rätt

Namnlagen (1982:670) trädde i kraft den 1 januari 1983. Till grund för lagstiftningen ligger en strävan till jämlikhet i namnrättsligt hänseende mellan kvinnor och män och till lika behandling av barn till föräldrar som är gifta med varandra och barn till ogifta föräldrar. 1982 års namnlag kännetecknas vidare av att den ger ett betydligt större utrymme än äldre bestämmelser åt den enskilde att själv bestämma vilket namn han eller hon vill bära.

Med personnamn avses efternamn, mellannamn och förnamn. Namnlagens bestämmelser om *efternamn* innebär bl.a. att barn vid födseln förvärvat föräldrarnas efternamn, när dessa har samma namn. Om föräldrarna har olika efternamn, får de välja vilketdera namnet barnet skall ha, såvida de inte redan har annat barn under sin gemensamma vårdnad. I ett sådant fall förvärvat barnet vid födseln det efternamn som det senast födda syskonet bär. Får föräldrarna välja namn, kan de också välja ett namn som endera av dem burit som ogift. Görs inte någon anmälan, anses barnet vid födseln ha förvärvat moderns efternamn (1 §).

Den som vill byta ett efternamn som har förvärvats vid födseln till ett annat efternamn som bärs av någon av föräldrarna kan göra detta genom anmälan till Skatteverket. Om byte skall ske till ett efternamn som någon av föräldrarna förvärvat genom äktenskap med annan än den andra av föräldrarna, krävs samtycke av maken i det äktenskapet. Genom anmälan till Skatteverket kan byte ske även till ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. Så länge ett barn är under 18 år kan barnet med stöd av de redovisade bestämmelserna flera gånger byta till ett efternamn som har anknytning till någon av föräldrarna (5 §).

Beträffande makars efternamn innebär namnlagen i huvudsak att makarna vid äktenskapets ingående kan välja mellan att antingen få namngemenskap genom att en av dem tar den andras efternamn eller behålla sina efternamn från tiden före giftermålet (9 §). Om makarna bär olika efternamn kan den ena av dem under äktenskapet byta till den andras efternamn. Har den ena maken vid giftermålet eller senare bytt till den andras efternamn kan den maken ta tillbaka sitt efternamn som ogift. Som en generell regel gäller att en make som en gång bytt sitt efternamn inte därefter kan byta till den andra makens efternamn (10 §). Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att de bestämmelser i namnlagen som talar om äktenskap och make skall tillämpas på ett motsvarande sätt på registrerat partnerskap och registrerad partner.

Den som i andra fall än som ovan redovisats vill byta sitt efternamn kan få tillstånd härtill efter ansökan hos Patent- och registreringsverket. Byte kan ske till ett nybildat efternamn eller till något annat efternamn. Om sådant namnbyte skett en gång krävs det särskilda skäl för ytterligare byten (11 §). Obegränsade möjligheter till namnbyten har ansetts kunna komma att missbrukas av den som vill undandra sig sina förpliktelser mot det allmänna eller som ägnar sig åt brottsliga förfaranden.

Som nybildat efternamn får inte godkännas namn som till bildning, uttal eller stavning har en sådan språklig form att det inte är lämpligt som efternamn här i landet. Namn som är i bruk som förnamn får godkännas som nybildat efternamn endast i undantagsfall. Dubbelnamn får inte godkännas som nybildat efternamn och inte heller namn som kan uppfattas som en benämning på järnvägsstationer, postkontor eller liknande och därför kan medföra olägenhet eller i övrigt kan vilseleda allmänheten. Detsamma gäller för namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag för den som bär det (12 §). Vidare gäller – vare sig det är fråga om ett nybildat eller annat efternamn – att som efternamn inte får godkännas namn som lätt kan förväxlas med efternamn som någon annan har rätt att bära enligt namnlagen, allmänt känt efternamn som burits av en utdöd släkt, allmänt känt utländskt efternamn, konstnärsnamn eller likartat namn, beteckning för stiftelse, ideell förening eller liknande, annans firma, varumärke eller annat kännetecken eller titel på litterärt eller konstnärligt verk. Om någon efter ansökan har förvärvat ett nybildat namn kan vissa anhöriga till sökanden med dennes samtycke få förvärva samma efternamn (13 §). Detta gäller dock inte sökandens make.

Namnlagen innehåller också en särskild bestämmelse som medger byte till ett efternamn utan hinder av de begränsningar som redovisats ovan (14 § andra stycket). Bestämmelsen har tillkommit med tanke på särskilda fall, då det kan föreligga starka skäl att tillåta namnbyte även om de stadgade villkoren inte är uppfyllda. För att namnbyte enligt 14 § andra stycket skall medges krävs synnerliga skäl. Som exempel på sådana skäl nämns i förarbetena (prop. 1963:33 s. 99) att en person under lång tid faktiskt har burit ett visst namn och önskar formell rätt att bära namnet eller att en person vill förvärva ett namn som tidigare burits i hans släkt.

Med patronymikon och metronymikon avses namn som är bildade på genitiven av faderns respektive moderns förnamn med tillägg av -son eller -dotter. Sådana namnbildningar kan godkännas som förnamn och således ges ett barn vid födseln (34 §). Patronymikon och metronymikon som förnamn kan också förvärvas senare i livet genom anmälan till skattemyndigheten eller ansökan hos Patent- och registreringsverket (31 och 33 §§). Det är också möjligt att genom byte få rätt att bära ett patronymikon eller metronymikon som efternamn, dock endast om det föreligger särskilda skäl (14 § första stycket).

Med *mellannamn* avses enligt 1982 års namnlag vad som i 1963 års lag kallades tilläggsnamn. Mellannamnet skall alltid bäras mellan förnamn och efternamn (29 §). Samma regel gällde enligt 1963 års lag beträffande tilläggsnamn.

Genom ordningen med mellannamn ges make möjlighet att visa både sin nuvarande och sin tidigare familjeanknytning. Maken kan också genom mellannamn upprätthålla namnsamhörighet med barn i tidigare äktenskap. För barn finns möjlighet att genom mellannamn visa samhörighet med båda sina föräldrar när dessa har olika efternamn. Detsamma gäller adoptivbarn och barn som är placerade i familjehem i förhållande till adoptivföräldrar respektive familjehemsföräldrar.

Namnlagens bestämmelser om rätten att bära mellannamn för make (24–29 §§) innebär i huvudsak följande. En make som har förvärvat den andre makens efternamn får bära ett tidigare efternamn som mellannamn. Har båda makarna under äktenskapet behållit sina tidigare efternamn, får en av dem med den andre makens samtycke bära den andres efternamn som mellannamn, under förutsättning att namnet inte har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap. En make kan även sedan äktenskapet har upplösts börja bära den andre makens efternamn som mellannamn. En förutsättning är dock att denne samtycker till det.

Bestämmelserna i namnlagen om mellannamn medför inte rätt att samtidigt bära mer än ett mellannamn. Den som vill bära ett mellannamn skall anmäla detta till Skatteverket. Vill han eller hon inte längre bära mellannamnet skall också anmälan härom göras till Skatteverket (29 §). Till skillnad från efternamnet är mellannamnet personligt och kan inte föras vidare till make eller barn.

Från mellannamn är att skilja *dubbelnamn*, som är ett efternamn bestående av två namn vilka vart för sig kan utgöra efternamn. Namnen är i regel förenade med varandra genom ett bindestreck. Från och med 1963 års lag är det inte möjligt att förvärva dubbelnamn, och 1982 års namnlag innehåller, som redan nämnts, en uttrycklig bestämmelse om att dubbelnamn inte får godkännas som nybildat efternamn (12 §). Det intresse som skulle kunna tillgodoses genom dubbelnamn har ansetts i stället få tillgodoses genom mellannamn.

Beträffande *förnamn* innebär namnlagen sammanfattningsvis följande. Ett barn skall inom tre månader från födelsen ges ett eller flera förnamn. Förnamn kan bytas ut, strykas eller läggas till genom en anmälan till Skatteverket. En sådan anmälan får endast göras vid ett tillfälle. Ett av de ursprungliga förnamnen skall dock alltid behållas. Ytterligare förnamnsändringar prövas av Patent- och registreringsverket. Enligt 34 § namnlagen får som förnamn inte godkännas namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag för den som skall bära det eller namn som av någon anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn.

I namnlagen finns vidare en bestämmelse om s.k. gårdsnamn (35 §). Den som invid ett förnamn vill bära ett gårdsnamn kan anmäla det till Skatteverket. Gårdsnamn utgör inte ett förnamn utan är ett tillnamn av eget slag. Det är bara gårdsnamn som är i bruk som tillnamn enligt gammal sedvänja som får användas. Vidare krävs att den som vill bära gårdsnamnet har anknytning till det genom släktskap eller äktenskap.

Namnlagens regler gäller inte bara för svenska medborgare utan även för medborgare i Danmark, Finland och Norge som är bosatta här i landet. Andra utländska medborgare som har hemvist i Sverige har möjlighet att förvärva och ändra namn i enlighet med namnlagens bestämmelser – med undantag dock för reglerna om automatiska namnförvärv – men de kan välja att i stället vända sig till myndigheterna i sitt hemland och byta namnet enligt lagen där.

När det gäller förfarandet i mål och ärenden enligt namnlagen ankommer det som tidigare berörts på Skatteverket att handlägga frågor om förvärv av barns och makars förvärv och byte av efternamn (s.k. *familjerättsliga namnförvärv*). Skatteverket har också hand om så gott som alla frågor som gäller mellannamn och förnamn. Ärenden om namnförvärv som inte sker automatiskt tas upp genom anmälan. Någon avgift utgår inte.

I frågor om byte till efternamn som inte kan fås genom ett familjerättsligt namnförvärv (s.k. *administrativa namnförvärv*) och vissa ändringar av förnamn är Patent- och registreringsverket behörig myndighet som tar upp ärendet efter ansökan. Ansökningsavgiften uppgår enligt 1 § namnförordningen (1982:1136) till 800 kr om ansökan avser förnamn och till 1 500 kr om den avser efternamn.

När det gäller byte av barns efternamn uppställs i några fall krav på att domstol funnit namnbytet förenligt med barnets bästa. Det gäller då barn under 18 år står under vårdnad av endast den ena av föräldrarna men bär den andras efternamn och vill byta detta utan att den andra lämnar samtycke därtill (6 §), då adoptivbarn i motsvarande fall vill byta efternamn (7 §) och då barn som är placerade i familjehem vill byta till familjehemsföräldrarnas namn (8 §).

Beslut av Skatteverket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (länsrätt). Den som inte är nöjd med länsrättens beslut får överklaga det till kammarrätten, varvid krävs prövningstillstånd. Patent- och registreringsverkets beslut får överklagas till Patentbesvärsrätten. Kammarrättens och Patentbesvärsrättens beslut enligt namnlagen kan överklagas till Regeringsrätten där det krävs prövningstillstånd.

För den som är under 18 år gäller att anmälan eller ansökan i mål eller ärende enligt namnlagen skall göras av barnets vårdnadshavare. Om barnet fyllt 12 år krävs som regel samtycke av barnet (48 §).

Särskilda bestämmelser om *könsbyte* finns i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Den som sedan ungdomen upplever att han tillhör ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen och sedan avsevärd tid uppträder i enlighet härmed samt måste antas även fram-

deles leva i en sådan könsroll kan efter egen ansökan få fastställt att han tillhör det andra könet. En sådan fastställelse kan meddelas endast om sökanden fyllt 18 år och undergått sterilisering eller av annan orsak saknar fortplantningsförmåga. Vidare får fastställelse meddelas endast för ogift svensk medborgare. Det är Socialstyrelsen som prövar frågor om fastställelse av könstillhörighet. Prövningen föregås av en omfattande utredning som kan pågå under flera år och som bl.a. innefattar psykiatriska, psykologiska och somatiska bedömningar.

Enligt Patent- och registreringsverkets och Patentbesvärslagens praxis gäller att en man inte får byta till ett kvinnligt förnamn och att en kvinna inte får byta till ett manligt förnamn. Ett sådant namnbyte anses strida mot 34 § namnlagen. Däremot medges byte till ett könsneutralt förnamn.

Såvitt gäller transsexuella personer kan Socialstyrelsen under pågående utredning enligt 1972 års lag i vissa fall meddela ett delbeslut för att användas i namnfrågan. Med stöd av ett sådant beslut är det möjligt att – om övriga förutsättningar är uppfyllda – byta till ett förnamn som är förknippat med det andra könet.

Motionerna

Rolf Gunnarsson (m) anser i motion L210 att möjligheterna att byta namn till s.k. gårdsnamn skall utökas och begär ett tillkännagivande härom.

I motion L239 begär Inger René m.fl. (m) att regeringen skall lägga fram förslag till ändringar i namnlagen så att endast immaterialrättsligt skyddade värden skall begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja sina namn. Enligt motionärerna är personnamnet en stor del av den personliga integriteten, och det bör därför i större utsträckning än i dag vara möjligt att ändra efter egna önskemål.

Ana Maria Narti och Heli Berg (båda fp) anför i motion L245 att namnlagen inte uppfyller de behov som finns i dagens mångkulturella samhälle. Motionärerna anser bl.a. att möjligheterna att byta till ett efternamn som tidigare har gått i tradition inom släkten bör utökas. Vidare bör det vara möjligt att anpassa stavningen av efternamn till svenskt språkbruk, utan hinder av att andra personer bär samma efternamn i Sverige. Även frågor om s.k. dubbelnamn och mellannamn tas upp i motionen. Motionärerna begär tillkännagivanden om dels behovet av ändringar i namnlagen (yrkande 1), dels att regeringen skall tillsätta en utredning för att ändra namnlagen i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 2).

Behovet av att anpassa namnlagen till dagens mångkulturella samhälle tas upp även i motion L248 av Jan Ertsborn m.fl. (fp). Motionärerna pekar vidare på de konsekvenser bestämmelserna om mellannamn och efternamn får för barn till ogifta respektive gifta föräldrar. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen snarast genomför den av riksdagen år 2001 begärda undersökningen om namnlagen (yrkande 11).

Frågor om mellannamn behandlas i ytterligare ett antal motioner. I motion L297 av Annika Qarlssoon och Roger Tiefensee (båda c) anfördes att mellannamn, om begreppet alls skall finnas kvar, bör betraktas som efternamn så att det kan föras vidare från föräldrar till barn. Även när det gäller förnamn finns enligt motionärerna regler som kan upplevas som otydliga och orättvisa. Människor bör därför ges rätten att själva välja sina namn, så länge det inte skadar någon annan eller strider mot immaterialrättsligt skyddade värden. I motionen begärs ett tillkännagivande om att namnlagen skall ses över. Liknande synpunkter förs fram i motion L307 av Sven Bergström och Agne Hansson (båda c) i vilken det också begärs ett tillkännagivande om en översyn av namnlagen (yrkande 1). Därutöver anser motionärerna att all handläggning av namnbytesfrågor bör samlas hos en myndighet för att få en mer enhetlig praxis och mindre utrymme för godtycke i bedömningarna. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed (yrkande 2).

I motion L306 begär Tasso Stafilidis m.fl. (v) att regeringen skall lägga fram förslag till ändringar i namnlagen. Även i denna motion framförs synpunkter på behovet av att ändra bestämmelserna för mellannamn och att möjligheterna att själv få välja förnamn bör utökas. Vidare pekar motionärerna på att det föreligger en särskild problematik för transsexuella personer. Motionärerna anser att det inte finns något skäl att förbjuda någon att bära ett visst förnamn enbart för att det förknippas med det andra könet. Tillkännagivanden om en könsneutral namnlag, i den meningen att en transsexuell person skall kunna använda det namn personen vill oavsett kön, begärs också i motionerna L313 av Maria Öberg (s) och L362 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, fp, c, mp) (yrkande 7).

Tidigare ställningstaganden

Utskottet har behandlat motionsyrkanden om ändringar i namnlagen vid ett flertal tidigare tillfällen. Våren 2001 uttalade utskottet att det snart gått 20 år sedan namnlagen trädde i kraft. Efter lagens tillkomst har förhållandevis få ändringar gjorts i den namnrättsliga lagstiftningen, och det kunde, enligt utskottets mening, inte uteslutas att synen på hur namnskicket lämpligen bör vara reglerat ändrats. Utskottet ansåg mot den bakgrunden att tiden var mogen för att göra en undersökning för att utröna huruvida de avvägningar som gjordes i samband med namnlagens tillkomst mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och enskildas önskemål att fritt välja namn fortfarande kan anses vara bärkraftiga. Det bör ankomma på regeringen att bestämma de närmare formerna för ett sådant arbete. Om det av utskottet förordades undersökningsarbetet ger vid handen att det föreligger ett klart och uttalat behov av lagändringar bör, anförde utskottet, regeringen ta upp frågan om vilka lagstiftningsåtgärder som är påkallade och meddela direktiv för ett sådant lagstiftningsarbete. Detta gav riksdagen regeringen till känna (bet. 2000/01:LU11, rskr. 140).

Då utskottet senast, våren 2004, hade att behandla motionsyrkanden om ändringar i namnlagen konstaterades att det gått tre år sedan riksdagens tillkännagivande, och utskottet beklagade att regeringen ännu inte hade initierat någon sådan undersökning som angetts i tillkännagivandet. Enligt utskottets mening var det hög tid att regeringen utan dröjsmål lät göra den beställda undersökningen. Utskottet ansåg att något ytterligare tillkännagivande i frågan knappast var meningsfullt (bet. 2003/04:LU22). Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Efter det att utskottet senast tog ställning till motionsyrkanden om ändringar i namnlagen har Justitiedepartementet fått del av skrivelser från såväl Språk- och folkminnesinstitutet som Patent- och registreringsverket (PRV) om behovet av en översyn av namnlagen. Språk- och folkminnesinstitutet understryker i en skrivelse i juni 2004 behovet av en översyn av lagen och dess tillämpning från språklig synpunkt. Såvitt utskottet erfarit gav Justitiedepartementet därefter PRV möjlighet att inkomma med synpunkter i ärendet, och PRV har i en skrivelse i februari 2005 belyst behovet av att namnlagen ses över och att rättsreglerna anpassas till samhällsmedborgarnas behov av att förändra sina namn på ett lättbegripligt och rättssäkert sätt. Enligt verket har behovet av en omarbetning av lagen tilltagit under en längre tid.

Enligt uppgift från Justitiedepartementet avser regeringen nu, mot bakgrund av ovan nämnda skrivelser, ta ställning till om det finns behov av ändringar i namnlagen.

När nu utskottet åter har att behandla motionsyrkanden om ändringar i namnlagen kan utskottet, med hänvisning till de synpunkter som lämnats av PRV samt i ärendet väckta motioner, konstatera att tiden nu är mogen för en översyn av namnlagen. Utskottet förutsätter att en sådan översyn kommer till stånd utan något formellt tillkännagivande från riksdagens sida och att de frågeställningar som tas upp i motionerna kommer att uppmärksammas i detta arbete.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L210, L239, L245 yrkandena 1 och 2, L248 yrkande 11, L297, L306, L307 yrkandena 1 och 2, L313 och L362 yrkande 7.

Retroaktiva namnbyten m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller retroaktiva namnbyten. Jämför särskilt yttrande 2 (fp, v).

Motionerna

Tasso Stafílidis m.fl. (v) begär i motion L232 att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att se över möjligheten att genomföra ändringar i lagstiftningen som innebär att en person som har bytt namn eller personnummer kan få dessa uppgifter ändrade retroaktivt. Motionärerna pekar på att personer som t.ex. genomgått ett könsbyte inte kan få sin namnidentitet ändrad retroaktivt i olika typer av dokument, som t.ex. betyg, anställningsintyg och pass. Detsamma gäller människor som av någon annan anledning ändrat namnidentitet eller personnummer.

Ett tillkännagivande med motsvarande innehåll begärs i motion L362 yrkande 8 av Tasso Stafílidis m.fl. (v, fp, c, mp).

Tidigare ställningstaganden

Motsvarande motionsyrkanden har avstyrkts av utskottet vid flera tidigare tillfällen, senast våren 2004 (bet. 2003/04:LU22). Utskottet har därvid utgått från att frågeställningarna kan komma att bli föremål för närmare överväganden inom ramen för det arbete rörande namnlagen som utskottet förordade våren 2001, men att de också torde kunna bli föremål för närmare överväganden i andra sammanhang.

Utskottets ställningstagande

Som redan framgått har utskottet konstaterat att tiden nu är mogen för en översyn av namnlagen. Utskottet förutsätter att de synpunkter som tas upp av motionärerna kommer att beaktas inom ramen för en sådan översyn. Mot denna bakgrund kan det inte nu anses påkallat med någon vidare åtgärd från riksdagens sida, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna L232 och L362 yrkande 8.

Reservation

Ändringar i namnlagen, punkt 1 (m, fp, kd, c)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m), Mia Franzén (fp) och Ingemar Vänerlöv (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om ändringar i namnlagen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:L210, 2004/05:L239, 2004/05:L245 yrkandena 1 och 2, 2004/05:L248 yrkande 11, 2004/05:L297 och 2004/05:L307 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2004/05:L306, 2004/05:L313 och 2004/05:L362 yrkande 7.

Ställningstagande

Namnlagen som är från 1982 innehåller inskränkningar i möjligheterna att fritt välja och byta namn. Enligt vår mening är det också nödvändigt med vissa skyddsregler i lagstiftningen. Att neka en person att ta ett namn som är immaterialrättsligt skyddat är en sådan nödvändig skyddsregel. Som anges i flera av de nu aktuella motionerna innehåller dock namnlagen en mängd bestämmelser som inskränker och komplicerar människors val av namn. Det gäller såväl förnamn som mellannamn och efternamn. Personnamnet är en stor del av den personliga identiteten och bör, enligt vår uppfattning, i högre utsträckning vara möjligt att ändra efter egna önskemål. Förutom att lagstiftningen i sig lägger hinder i vägen för människors önskemål när det gäller val av namn visar utvecklingen i praxis också på bristande enhetlighet och bedömningar som närmast framstår som godtyckliga.

Redan våren 2001 gjorde riksdagen ett tillkännagivande om behovet av en undersökning om de avvägningar som gjordes i samband med namnlagens tillkomst fortfarande kunde anses bärkraftiga. Om det förordade undersökningsarbetet skulle ge vid handen att det förelåg ett klart och uttalat behov av lagändringar borde, enligt tillkännagivandet, regeringen ta upp frågan om vilka lagstiftningsåtgärder som är påkallade och meddela direktiv för ett sådant lagstiftningsarbete.

Såvitt vi erfarit har Patent- och registreringsverket (PRV) nyligen getts möjlighet att inkomma med synpunkter i frågan. Genom en skrivelse till Justitiedepartementet har PRV belyst behovet av att namnlagen ses över och att rättsreglerna bättre anpassas till samhällsmedborgarens behov av att för-

ändra sina namn på ett lättbegripligt och rättssäkert sätt. I skrivelsen behandlar PRV ett antal områden i namnlagen som enligt verkets mening behöver ses över. Vidare kommenterar PRV en skrivelse till Justitiedepartementet i vilken Språk- och folkminnesinstitutet understryker behovet av en översyn av namnlagen och dess tillämpning från språklig synpunkt. PRV anser att behovet av en omarbetning av namnlagen har tilltagit under en längre tid, vilket bl.a. den ökande mängden av ansökningsärenden till PRV visar. PRV pekar också på att nuvarande namnlag, sedan tillkomsten år 1982, bara genomgått vissa smärre förändringar trots att ett stort antal motioner med förslag om ändringar i lagen under senare tid har väckts i riksdagen.

Vi anser att det genom PRV:s skrivelse är klarlagt att det föreligger ett behov av en översyn av namnlagen. En sådan översyn måste, som följer av såväl PRV:s skrivelse som i ärendet väckta motioner, ha en bred inriktning. Det får ankomma på regeringen att snarast ta initiativ till en sådan översyn och därefter återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vad som nu anförts bör riksdagen, med bifall till motionerna L210, L239, L245 yrkandena 1 och 2, L248 yrkande 11, L297 och L307 yrkandena 1 och 2 samt med avslag på motionerna L306, L313 och L362 yrkande 7, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. **Ändringar i namnlagen, punkt 1 (v)**

Tasso Stafilidis (v) anför:

Jag anser att det bör vara tillåtet att byta förnamn till det som man själv väljer. Enligt min mening skall namnlagens syfte vara att skydda barn från att få namn som de kan få lida för senare i livet och skydda från intrång i familjenamn. Bestämmelserna i namnlagen skall inte hindra människor från att ta vilka förnamn de önskar. Endast immaterialrättsligt skyddade värden skall begränsa medborgarnas möjligheter att själva välja sina namn.

Vidare anser jag att det bör vara möjligt att få bära mellannamn eller tilläggsnamn tillsammans med efternamn förbundet med bindestreck. Det bör vara möjligt för två makar att var för sig behålla sina tidigare familjenamn i kombination med den andre partners namn. Bestämmelserna om mellannamn ger möjlighet att både ta en makes efternamn och lägga till sitt tidigare namn som mellannamn samt att behålla sitt efternamn före äktenskapet och lägga till den andra makens namn som mellannamn. Bestämmelserna är dock konstruerade så att endast en av två makar har rätt att lägga till ett mellannamn. Motivet härför är att en annan ordning skulle innebära att makar skulle kunna ha två olika namnkombinationer, något som uppenbarligen inte är tillfredsställande. Jag anser att lagens två möjligheter att lägga till mellannamn skall kunna utnyttjas av båda makarna.

Slutligen anser jag att barn i Sverige skall kunna döpas enligt isländskt namnskick även när en förälder har svenskt medborgarskap.

I likhet med utskottet förutsätter jag att en översyn av namnlagen nu kommer till stånd och att de frågeställningar som tas upp i motionerna uppmärksammas i detta arbete. Mot den bakgrunden har jag valt att inte reservera mig.

2. **Retroaktiva namnbyten m.m., punkt 2 (fp, v)**

Jan Ertsborn (fp), Tasso Stafilidis (v), Martin Andreasson (fp) och Mia Franzén (fp) anför:

Vi anser att personer som bytt namnidentitet eller personnummer, exempelvis på grund av könsbyte eller en hotbild mot den egna personen, i dag har stora problem att kunna använda sig av äldre handlingar såsom betyg eller anställningsbevis. Vi anser att det bör utredas om det finns möjlighet att genomföra ändringar i relevant lagstiftning för att lösa dessa problem, exempelvis så att en person som har bytt namnidentitet eller personnummer kan ges ökad möjlighet att få registerutdrag och liknande där äldre uppgifter återges med de nya personuppgifterna. Utskottet har konstaterat att tiden nu är mogen för en översyn av namnlagen. Vi anser att denna fråga bör inkluderas i en sådan översyn och har därför valt att inte reservera oss.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:L210 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om möjligheter att byta namn till s.k. gårdsnamn.

2004/05:L232 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att se över möjligheten att genomföra ändringar i relevant lagstiftning så att en person som har bytt namnidentitet eller personnummer kan få dessa uppgifter ändrade retroaktivt.

2004/05:L239 av Inger René m.fl. (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i namnlagen så att endast immaterialrättsligt skyddade värden begränsar medborgarnas rättighet att själva välja sina namn i enlighet med vad som anförts i motionen.

2004/05:L245 av Ana Maria Narti och Heli Berg (båda fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ändringar i namnlagen.
2. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att ändra nuvarande namnlag i enlighet med vad som anförts i motionen.

2004/05:L248 av Jan Ertsborn m.fl. (fp):

11. Riksdagen begär att regeringen snarast genomför den av riksdagen tidigare krävda undersökningen gällande namnlagen.

2004/05:L297 av Annika Carlsson och Roger Tiefensee (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en översyn av gällande namnlagstiftning görs i enlighet med motionens intentioner.

2004/05:L306 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i namnlagen (1982:670) i enlighet med det i motionen anförda.

2004/05:L307 av Sven Bergström och Agne Hansson (båda c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av gällande namnlagstiftning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samla all handläggning av namnbytesfrågor hos en och samma myndighet.

2004/05:L313 av Maria Öberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en könsneutral namnlag.

2004/05:L362 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, fp, c, mp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av namnlagen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning gällande person som har bytt namnidentitet eller personnummer.